



# Hüha!

Heidi Horten modern  
és kortárs gyűjteménye

P. SZABÓ ERNŐ

Leopold Múzeum, Bécs, 2018. II. 16. – VII. 29.

Marc Chagall: *Szerelmesek*, Paul Klee: *Testvérek*, Lucian Freud: *Lány fehér ruhában* – ezekkel a nevekkel és művekkel kezdődik az a lista, amelyek a Sotheby's 1996-os júniusi aukcióján kerültek kalapács alá és keltek el.

A névsor így folytatódik: Renoir, Matisse, Picasso, Magritte, Fontana, Léger, Klein, Bacon, Baselitz. Harminc festményt vásárolt meg valaki 22 millió dollárért, amelynek mai értékét nyilván akkor kapnánk meg, ha az összeg többszörösével számolunk. A világ minden nagy napilapja beszámolt

az eseményről, csak éppen az nem kerülhetett be a cikkbe, hogy ki volt a vásárló, mert hogy senki nem tudta.

Szó esett kokainbáróról, különönc milliárdosnőről, de a név a széles nyilvánosság előtt sokáig rejtve maradt.

A bennfentesek persze tudták, hogy Heidi Hortenről (második házassága óta Goess-Hortenről), az egyik leggazdagabb osztrákról van szó, a vásárlásokat pedig régi barátja, Agnes Husslein-Arco, akkoriban a Sotheby's ausztriai irodájának a vezetője bonyolította a számára a londoni aukciós teremben.

Ezzel a vásárlással új korszak kezdődött a gyűjtő és a gyűjtemény számára, egy olyan időszak, amelyben a kollekciónak Európa egyik igen jelentős modern-kortárs műgyűjteményévé vált, olyan nevekkkel, mint Francis Bacon, Alexander Calder, Andy Warhol, Michelangelo Pistoletto, a legutóbbi évek vásárlásainak köszönhetően pedig Gustav Klimt és Egon Schiele. De nem érdekeltek az előzmények sem. Sőt! Ha létezik még a klasszikus hollywoodi filmek iránti igény, akkor lehet, hogy előbb-utóbb még Helmut és Heidi érzelgős, de cseppet sem tanulságok nélküli sztorija

internálták, üzletlánc hamarosan tovább terjeszkedett, úgyhogy hamarosan megkapta az áruházkirály nevet is, és a német gazdasági csoda fontos alakjává vált. Düsseldorf-Lohausenben állt, azóta lebontott villájának a kertje a legmagasabb politikai körök találkozóhelyévé vált. Mint a régi fotók mutatják, az óriási parkban papagájok éltek, flamingók pózoltak a vendégeknek. Irdatlan vagyonával jól gazdálkodott: Duisburgban több intézményt, különböző jótékonyági szervezeteket támogatott, az üzletől visszavonulva pedig, a 70-es évektől egészen haláláig elsősorban az élet élvezetére fordította energiáit. Amikor 1969-ben eladta több mint ötven áruházat átfogó konszernjét, és a kedvezőbb adózási feltételek miatt átköltözött Svájcba,



**GERHARD RICHTER:** *Elmosódott leányfej*, 1965, olaj, vászon, 75×100 cm

© Courtesy Heidi Horten Collection © Gerhard Richter, HUNGART © 2018

is megszületik. A közös történet 1966-ban kezdődött, amikor Velden am Wörthersee egyik szállodájában találkozott a német milliárdos, Helmut Horten és a nála harminckét évvel fiatalabb, szép és csinos osztrák titkárnő, Heidi Jelinek, amely találkozás vége természetesen szerelem lett az első látásra, majd házasság és mintegy két évtizedes házasság. Az új (második) feleség a világ legrégebbi gyémántjának nevezett briliánst, az úgynevezett Blaue Wittelsbachert kapta nászajándékba férjétől, amelyet 2008-ban a Christie's 18,4 millió euróért árverezett el. Helmut története három évtizeddel korábban és a Ruhr-vidékre nyúlik vissza, ahol a két világháború között megalapozta birodalmát. Főként Duisburgban és Düsseldorfban építette föl, alakította ki áruházait, nem kis részben annak köszönhetően, hogy a náci időkben sok zsidó kényszerült menekülésre, vállalkozásainak értékesítésére. Hortent mégsem sorolták a náci közé, hanem vállalkozóként kezelték, akinek persze volt néhány vitatható vállalása. A háború után csak rövid időre

sokan bírálták, ez azonban nem akadályozta abban, hogy a világ egyik legnagyobb jachtján rója a tengereket, drága autót gyűjtsön (például Rolls-Royce-okat), emellett a modern művészet gyűjtésére koncentráljon.

Heidivel közös szenvedélye volt a gyűjtés, mindketten elsősorban a német expresszionistákra koncentráltak, akiknek alkotásai – Ernst Ludwig Kirchner, Schmitt-Rottluf, Heckel, Marc, Macke, Pechstein, Emil Nolde festményei – máig a gyűjtemény egyik súlypontját jelentik. De hogy mennyire nyitott volt a házaspár, majd az özvegy a különböző stílusok, irányzatok iránt, s mennyire fontosnak tartotta a különböző korszakokban született képek közötti párbeszédet, jól példázza, hogy nemcsak Franz Marc *Vörös őzek* című 1910-es festményét szerezték meg, de Roy Lichtensteinnek az előbbi mű egyik részlete által inspirált, 1980-as *Erdei jelenet* című kompozícióját is. A gyűjtőházaspár birtokában volt Chagall-, Chaim Soutine- és Pablo Picasso-mű is. „Olyan műalkotásokkal akartuk berendezni az otthonunkat, amelyek lelki örömet jelentenek nekünk” – emlékezik vissza erre az időszakra Heidi Horten.

Férje halálakor Heidi milliárdokat örökölt (mai értékén 2,7 milliárd eurós a vagyon, amelynek tulajdonosa így a leggazdagabb osztrákok közé tartozik). Ekkor erősödött

**FRANZ MARC:** *Vörös őz I.*, 1910, olaj, vászon, 88,3×87,6 cm

© Courtesy Heidi Horten Collection



vásárolt és néhány galériában, főként a londoni Ben Brownnál vagy a Salzburgban, Párizsban és később már Londonban is működő Thaddeus Ropacnál. Művészekkel is szívesen találkozott, így vásárolt például Sylvie Fleurytől, Not Vítaltól, George Condóttól vagy éppen Julian Schnabeltől, akinek két mű elkészítésére adott megbízást, s aki „For Heidi” ajánlással adta át azokat.

Ausztriában (eltekintve az Albertinában évek óta letétként kiállított Batliner-gyűjteménytől) állítólag nincs párja Heidi Horten ma mintegy ötszáz darabot számláló modern és kortárs kollekciónak. A szakemberek egy része nyilván ezt korábban is tudta, hiszen kölcsönöztek tőle gyakran különböző tárlatokra, s ő néhány művel mindig szívesen hozzájárult egy-egy vállalkozás sikeréhez. Az egész megmutatására azonban mindeddig nem került sor, a címben megjelenő Wow! alighanem arra a szenzációra utal, amelyet (a rendezők várakozása szerint is) a mostani, a Leopold Múzeumban rendezett tárlat jelent, de valószínűleg külön jelentése is van a régi barátnő, a tárlatot gondozó Agnes Husslein-Arco számára. Neki ugyanis ezer alkalma lett volna, hogy a magán-gyűjteményt bemutassa a Belvederében, amelynek egy évtizeden keresztül a vezetője volt, s amelyet egy Klimt-szentélyből Ausztria egyik legdinamikusabban működő és egyre több látogatót vonzó múzeumává változtatott. Mindaddig tartott ez a sikeres munkálkodás, amíg egy erősen politikai indíttatású botrány miatt két évvel ezelőtt távozni nem kényszerült igazgatói székéből. Hamarosan bekerült viszont a Leopold Múzeum szakmai tanácsadó testületébe, s a mostani tárlat az ország legnagyobb magánmúzeumában, amely százhatvan, mondhatni ikonikus alkotást szerepeltet a Horten-gyűjteményben lévő félezerből (egy több mint ötszáz oldalas katalógus kíséretében), akár az ellenfeleknek adott csattanós válasznak is tekinthető. De tekintsük inkább a nyitás gesztusának, a műalkotásokban rejlő párbeszéd, kapcsolatteremtő erő megmutatásának! A gyűjtő szándéka szerint legalább annak kell tekintenünk: Heidi, akinek mecénási tevékenysége ma is különböző területeket ölel föl, a műveket a társadalom különböző rétegeit összekötő erőnek tekinti, s ezért ragaszkodott hozzá, hogy ingyenes látogatási napokkal, gyermekfoglalkozásokkal minél több érdeklődő számára tegye lehetővé a kiállítás megtekintését. A csütörtöki napokon a kiállítás



**LUCIAN FREUD:** *Lány fehér ruhában*, 1947, színes ceruza, grafit szürke papíron, 57×48 cm

© Courtesy Heidi Horten Collection © Lucian Freud Archive

meg benne a vágy, hogy a gyűjtemény építésében erőteljesebben érvényesítse személyes ízlését. Így tolódt el egyre inkább a hangsúly a nemzetközi modern törekvések felé, így jelentek meg a kollekción az Arte Povera, az újexpresszionizmus, a pop art kulcsművei. Egyik legfontosabb tanácsadója maig Agnes Husslein-Arco maradt, főként aukciókon



**ROY LICHTENSTEIN:** *Erdei jelenet*, 1980, olaj, akril, vászon, 325,1×243,8 cm

© Courtesy Heidi Horten Collection

© [2018] Estate of Roy Lichtenstein

HUNGART © 2018

ingyenesen látogatható, a máskor keletkezett bevétel teljes egészét pedig Heidi átengedi a múzeumnak. Az alkotómunka előtti minden tisztelete ellenére úgy gondolja ugyanis, hogy a művészet nem emelkedhet olyan szférába, amelyben az emberek számára megközelíthetetlené válik. „Néhány, a gyűjteményemben képviselt művész, főleg a kortársak, hasonló módon gondolkodnak erről – utal rá, hogy erős szövetségesei vannak elképzelései megvalósításában. A nyilvános terekben dolgozó Keith Haring például úgy fogalmazott: a művészet legyen mindenkié. Erwin Wurm számára is igen fontos, hogy műveit minél szélesebb közönség lássa,

a szobrász Claude és Francois Lalanne pedig odáig is elmennek, hogy deklarálják: az embernek nem szabad túlzott alázattal közelítenie a művészetéhez.” Ez a túlzott alázat könnyebben feloldható, ha a mű nézője maga is gyakorolja a festés vagy a rajzolás mesterségét. Heidi Horten, mint mindig, ma is fest, egyre többet, főként csendéleteket. „A festés kedves elfoglaltságom, a technika jobb megértése mellett az önreflexióban is segít.”

**A cikk megjelenését a B. Braun támogatta.**



**KEITH HARING:** *Cím nélkül*, 1985, akril, vászon, 121,9×121,9 cm

© Courtesy Heidi Horten Collection © Keith Haring Foundation, HUNGART © 2018



**JEAN-MICHEL BASQUIAT:** *Piros tőkfej*, 1983, akril, vászon, 167,5×153,3 cm

© Courtesy Heidi Horten Collection © The estate of Jean-Michel Basquiat, HUNGART © 2018